

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.32>

КОЛОС О.В.

СТАН ЗЛОЧИННОСТІ В ДЕРЖАВІ ЯК ІНДИКАТОР СУЧАСНОГО СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми статті підтверджується тим, що Україна переживала і продовжує переживати нелегкі часи, пов'язані з воєнним протистоянням із Російською Федерацією, тривалим реформуванням не лише економічної, а й правоохоронної, гуманітарної, інформаційної та інших сфер суспільного життя, подоланням непростого радянської спадщини, а також протидією злочинності, яка становить особливу загрозу суспільству і державі. Процес інтернаціоналізації злочинності, за якою зростає число злочинних проявів, що мають міжнародний характер, триває і створює реальну загрозу конституційним засадам функціонування державної влади в Україні. Стан злочинності в державі завжди виступав індикатором (показником) стану національної безпеки. У статті досліджуються нормативно-правові акти незалежної України щодо протидії злочинності та їхній реальний вплив на стан злочинності та криміногенну ситуацію в державі. Як показує майже 30-річна практика, такі програми мають загальний, декларативний, поверхневий, формальний, а іноді й нереальний характер. Тому в такому вигляді та за такого підходу ефективність реалізації планових документів у царині протидії злочинності є мінімальною. Наголошено, що українська злочинність вже вийшла за межі національних кордонів і нанесла відчутного удару по престижу країни та її національній безпеці. Сьогодні країна вже стоїть перед дилемою: або вона капітулює перед натиском організованої злочинності у сфері економіки і буде жити за законами кримінального співтовариства, або знайде в собі сили змінити ситуацію. Без перебільшення можна стверджувати, що ця проблема вийшла на передній план соціальних сподівань українського суспільства. Визначено, що головним плацдармом, на якому розгортаються кримінальні баталії, є економіка, але виявлення злочинів у цій сфері знаходиться на вкрай низькому рівні. Реальні масштаби злочинності у сфері економіки досягли такого рівня, що вона стала визначати характер і напрями реалізації реформ не тільки у сфері економіки, а навіть у системі державного будівництва і правоохоронної діяльності.

Ключові слова: Україна, державна безпека, національна безпека, криміногенна ситуація, злочинність, протидія злочинності.

The relevance of the topic of the article is confirmed by the fact that Ukraine has experienced and continues to experience difficult times associated with the military confrontation with the Russian Federation, long-term reform not only of the economic sphere, but also law enforcement, humanitarian, informational and other spheres of public life, as well as combating crime, which poses a special threat to society and the state. After all, the process of internationalization of crime, which is increasing the number of criminal acts of an international nature, continues and poses a real threat to the constitutional principles of the functioning of state power in Ukraine. The state of crime in the country has always been an indicator (indicator) of the state of national security. The article examines the regulations of independent Ukraine on combating crime and their real impact on crime and the criminogenic situation in the country. As almost 30 years of practice shows, such programs are general, declarative, superficial, formal, and sometimes unrealistic. Therefore, in this form and with this approach, the effectiveness of the implementation of planning documents in the field of combating

© КОЛОС О.В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності (Навчально-науковий інститут права імені князя Володимира Великого ПрАТ «Міжрегіональна Академія Управління персоналом»)

crime is minimal. It is emphasized that Ukrainian crime has already gone beyond national borders and has dealt a significant blow to the country's prestige and national security. Today the country is already facing a dilemma: either it will capitulate to the onslaught of organized crime in the economic sphere and will live by the laws of the criminal community, or it will find the strength to turn the situation around. It is no exaggeration to say that this problem has come to the forefront of the social aspirations of Ukrainian society. It is determined that the main bridgehead on which criminal battles unfold is the economy. But the detection of crimes in this area is extremely low. The real scale of crime in the economic sphere has reached such a level that it has begun to determine the nature and directions of reforms not only in the economic sphere, but also in the system of state building and law enforcement.

Key words: *Ukraine, state security, national security, criminogenic situation, crime, crime prevention.*

Вступ. Відповідно до ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1].

Однією з найгостріших проблем сьогодення є стан злочинності та погіршення криміногенної ситуації в Україні, пов'язане насамперед із війною на сході нашої держави й економічною кризою, безкарність криміналітету і, як наслідок, беззахисність громадян перед злочинними посяганнями.

Українська держава переживала і продовжує переживати нелегкі часи, пов'язані з військовим протистоянням із РФ, тривалим реформуванням не лише економічної, а й правоохоронної, гуманітарної, інформаційної та інших сфер суспільного життя, подоланням непростой радянської спадщини, а також протидією злочинності, яка становить особливу загрозу суспільству і державі, адже процес інтернаціоналізації злочинності, за якою зростає число злочинних проявів, що мають міжнародний характер, триває і створює реальну загрозу конституційним засадам функціонування державної влади в Україні.

Постановка завдання. Метою цієї статті є аналіз положень нормативно-правових актів України, які розроблялися задля протидії злочинності, та їх впливу на криміногенну ситуацію в державі та стан злочинності.

Окремим науковим проблемам протидії злочинності та стану криміногенної ситуації в державі завжди приділялася значна увага як зарубіжних, так і вітчизняних науковців: А. Бандурки, В. Бачініна, М. Водько, В. Голіни, І. Даньшина, О. Джужі, А. Закалюка, Є. Зозулі, А. Зелінського, О. Кальмана, Р. Калюжного, О. Костенка, А. Кулика, О. Литвака, О. Литвина, М. Мельника, Є. Моїсеєва, І. Медницького, В. Тація, О. Тимчука, В. Шакуна та багатьох інших.

Результати дослідження. Вже у найперші роки розбудови нової України у *Постанові Верховної Ради України «Про Державну програму боротьби зі злочинністю»* від 25 червня 1993 р. № 3325-ХІІ було визнано: «Криміногенна ситуація, яка склалася в Україні, перетворилася у найбільш небезпечне соціальне лихо, що створює серйозну загрозу розбудові незалежної держави, а небувале зростання злочинності зумовлене кризовими явищами в політичному й економічному розвитку, в усіх сферах суспільного життя, правовим нігілізмом, фактичною безконтрольністю за підприємницькою, кредитно-фінансовою та банківською діяльністю...»

Гострота криміногенної обстановки вимагає вжиття великомасштабних комплексних заходів із боку держави, що мали б забезпечити її стабілізацію у найближчі три роки. Пріоритетну увагу за цих умов повинно бути віддано питанням правового забезпечення правоохоронної діяльності, удосконаленню системи профілактики правопорушень, посиленню боротьби з організованою й економічною злочинністю, забезпеченню охорони громадського порядку та громадської безпеки. До першочергових заходів необхідно віднести також удосконалення кримінально-виконавчої системи, розширення міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, а також кадрове, наукове, інформаційно-технічне забезпечення правоохоронної діяльності» [2].

Окремими розділами були виокремлено пріоритетні напрями діяльності, зокрема «Профілактика правопорушень» (розділ II), «Зміцнення громадського порядку та безпеки» (розділ III), «Боротьба з організованою злочинністю та злочинністю у сфері економіки» (розділ IV), «Міжна-

родне співробітництво в боротьбі зі злочинністю» (розділ V), «Удосконалення кримінально-виконавчої системи» (розділ VI), «Кадрове та матеріально-технічне забезпечення правоохоронної діяльності» (розділ VII).

Прийняття 30 липня 1993 р. Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [3] не систематизувало кримінально-правового трактування організованої злочинності, позаяк цей закон відзначав здебільшого організаційно-технічні заходи боротьби з організованою злочинністю, визначення ж ознак і видів організованих злочинів є завданням кримінального законодавства. У наукових колах точилися глибокі дискусії про те, чи існує взагалі організована злочинність. Що це: самостійне кримінально-правове явище чи лише складник, вид загальної злочинності [4, с. 3]?

За часів президента Л. Кучми було розроблено дві програми у цьому напрямі. У **Комплексній цільовій програмі боротьби зі злочинністю на 1996–2000 рр.**, затвердженій Указом Президента України від 17 вересня 1996 р. № 836/96 [5], у першому ж абзаці наголошувалося: «Злочинність стала одним із визначальних факторів, який загрожує національній безпеці України». Показовим є те, що окремими розділами виділені «Забезпечення конституційного ладу, прав і свобод людини» (розділ II), «Профілактика правопорушень і злочинності» (розділ III), «Боротьба з наркоманією і алкоголізмом» (розділ IV), «Боротьба з організованою злочинністю і корупцією» (розділ V), «Боротьба зі злочинністю у сфері економіки» (розділ VI), «Поліпшення розслідування кримінальних справ та розшукової роботи» (розділ VII), «Удосконалення кримінально-виконавчої системи» (розділ VIII), «Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю» (розділ IX).

У наступній **Комплексній програмі профілактики злочинності на 2001–2005 рр.**, затвердженій Указом Президента України від 25 грудня 2000 р. № 1376/2000 [6], акценти зміщуються відповідно до назви. Зокрема, у структурі цієї програми виокремлено такі напрями роботи щодо профілактики злочинності, як:

- I. Організаційне забезпечення профілактики злочинності.
- II. Правове забезпечення профілактики злочинності.
- III. Захист життя, здоров'я, честі та гідності особи, її майна від злочинних посягань.
- IV. Протидія організованій злочинності та корупції.
- V. Зменшення кримінального тиску на економічні відносини.
- VI. Мінімізація злочинного впливу на неповнолітніх і молодіжне середовище.
- VII. Запобігання поширенню наркоманії, пияцтва й алкоголізму.
- VIII. Протидія рецидивній злочинності.
- IX. Охорона громадського порядку та безпека дорожнього руху.
- X. Запобігання поширенню бродяжництва.

Урядом В. Януковича була розроблена **Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007–2009 рр.**, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1767 [7], яка у своїй структурі налічувала 14 напрямів роботи, що відповідали поставленим перед нею завданням:

- 1) удосконаленню нормативно-правової бази з питань правоохоронної діяльності та профілактики правопорушень;
- 2) оптимізації структури органів, установ та організацій, котрі здійснюють заходи із профілактики правопорушень;
- 3) підвищенню рівня фахової підготовки посадових і службових осіб, які здійснюють заходи із профілактики правопорушень;
- 4) розробленню нових форм і методів профілактики правопорушень і запровадженню їх у практику;
- 5) посиленню контролю за дотриманням законодавства під час провадження господарської діяльності, набуття та реалізації майнових прав;
- 6) усуненню причин виникнення тіньового сектору економіки та створенню умов для його ліквідації;
- 7) забезпеченню захисту прав інтелектуальної власності та збереженню історико-культурних цінностей;
- 8) запобіганню вчиненню злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, виявленню та припиненню до кримінальної відповідальності осіб, причетних до їх вчинення;
- 9) удосконаленню роботи із соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі;
- 10) забезпеченню розвитку мережі соціальних закладів, зокрема для бездомних громадян і безпритульних дітей;

11) забезпеченню захисту законних інтересів неповнолітніх, зокрема захисту від жорстокого поводження, експлуатації та насильства;

12) виконанню інформаційно-пропагандистських і культурно-виховних програм профілактики правопорушень;

13) удосконаленню форм і методів профілактики правопорушень і підвищенню ефективності оперативно-розшукових заходів у сфері протидії організованій злочинності та корупції;

14) удосконаленню інформаційно-аналітичного та матеріально-технічного забезпечення профілактичної діяльності.

Втім, названа програма, як і попередні, мала ряд недоліків, серед яких:

– фактично відсутній прогноз криміногенної ситуації у країні й оцінки ефективності раніше вжитих профілактичних заходів;

– передбаченими заходами не забезпечено підготовку і підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів (у т. ч. за кордоном), що здійснюють боротьбу з найнебезпечнішими або новими видами злочинів [8]; а також продуманих і конкретних кроків щодо тісного міжнародного співробітництва з метою запозичення позитивного досвіду зарубіжних країн у запобіганні різним видам злочинності.

Урядом М. Азарова було розроблено декілька концепцій профілактики правопорушень. Першою стала **Концепція Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р.**, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1911-р [9]. У першому ж абзаці цього документа констатується: «Кризові процеси, що відбуваються в соціально-економічній сфері, призвели до ускладнення криміногенної ситуації, зміни структури злочинності та зумовили виникнення нових форм і способів учинення протиправних діянь».

Втім, уже через рік було прийнято наступну **Концепцію реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р.**, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 30 листопада 2011 р. № 1209-р [10]. У розділі «Шляхи і способи розв'язання проблеми» йдеться про необхідність забезпечення розвитку міжнародного співробітництва у сфері профілактики правопорушень із використанням міжнародного досвіду (абз. 6). Очікується, що такі «вагомі та конкретні» кроки у напрямі міжнародного співробітництва призведуть до активізації міжнародного співробітництва, зокрема між Україною та Європейським Союзом, а також співробітництва між центральними та місцевими органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, неурядовими організаціями та громадськістю (абз. 3).

Нової програми (концепції, стратегії) загальнодержавного значення більш якісного рівня законотворчої роботи щодо профілактики злочинності, яка б враховувала помилки попередніх програм, прийнято не було. Не було прийнято і Закону України про профілактику злочинності, про важливість і необхідність якого говорилося ще в абзаці 4 п. 1 розділу II «Правове забезпечення профілактики злочинності» Комплексної програми профілактики злочинності на 2001–2005 рр., хоча законопроектна робота певною мірою проводилася.

Слід відзначити, що, попри відсутність єдиної загальнодержавної програми, органами місцевого самоврядування різних регіональних рівнів створюються власні регіональні програми, як, наприклад:

– Обласна цільова комплексна програма профілактики та протидії злочинності у Київській області на 2017–2020 рр. «Безпечна Київщина» [11];

– Комплексна програма профілактики та протидії злочинності в місті Ужгород на 2017–2020 рр. [12];

– Комплексна програма профілактики злочинності на території Семенівської сільської ради на 2017–2020 рр. [13].

Керівництво нашої держави постало перед серйозною проблемою загострення криміногенної ситуації у державі після Революції Гідності. Відповідно до **Указу Президента від 16 червня 2015 р. № 341/2015 «Про рішення Ради національної безпеки й оборони України від 6 травня 2015 р. «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні»** [14] з метою недопущення загострення криміногенної ситуації в окремих регіонах України, мінімізації впливу відповідних загрозливих чинників на національну безпеку, підвищення ефективності захисту прав і свобод громадян Рада національної безпеки і оборони України вирішила насамперед визнати за необхідне активізувати боротьбу зі злочинністю, пов'язану з бандитизмом, діяльністю незаконних збройних формувань, незаконним обігом вогнепальної зброї та інших засобів ураження, бойових припасів, вибухових речовин, і посилити координацію заходів у цій сфері.

Поміж іншого, було визнано необхідним вжити заходи, спрямовані на підвищення ефективності патрульно-постової служби, зокрема щодо підготовки її працівників з урахуванням досвіду держав – членів Європейського Союзу і Сполучених Штатів Америки та їх відповідного екіпірування. Крім цього, було визнано необхідним розробити та внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроекти щодо:

- посилення спроможностей і координації діяльності правоохоронних органів стосовно протидії незаконним збройним формуванням, а також припинення нелегального обігу вогнепальної зброї, інших засобів ураження, бойових припасів, вибухових речовин;
- посилення боротьби з терористично-диверсійною і сепаратистською діяльністю та створення ефективних механізмів її виявлення і припинення;
- унормування порядку використання зброї, зокрема для захисту від посягання на життя та здоров'я особи, її житло та власність.

Окремі експерти констатують, що «за умов, коли криміногенна ситуація в Україні значно погіршилася, правоохоронні органи мали б представити стратегію запобігання злочинності як на державному, так і на місцевому рівнях, враховуючи специфіку кожного регіону. На жаль, для органів правопорядку це не було і поки що не є пріоритетом. Частково простежується превентивна робота, наприклад, із питань безпеки дорожнього руху або окремих ініціатив. Проте, щоб говорити про повноцінний комплекс заходів щодо запобігання злочинності, потрібно працювати з усіма групами населення стосовно ідентифікації та попередження конкретних проблем безпеки. Тільки тоді це буде називатися превентивною діяльністю, а поки що бачимо безперервну боротьбу з наслідками. **Робота щодо попередження злочинності повинна бути рівноцінною розслідуванню вже скоєних правопорушень»** [15].

О.М. Литвинов зазначає, що з урахуванням сучасних реалій необхідно звернути особливу увагу на міжнародний аспект протидії злочинності та розробку адекватних заходів боротьби з нею [16, с. 382].

Загальновідомим фактом стало те, що глобалізація економічних і соціокультурних зв'язків спричинила інтернаціоналізацію злочинності. Безумовно, має рацію В.В. Лунєєв, коли стверджує, що після глобальної військової загрози над людством висять дві інші – екологічна та кримінальна [17, с. 473].

На думку О.Г. Кальмана та І.О. Христич, аналіз динаміки та структури сучасної злочинності дозволяє виділити три основні її тенденції.

Перша. Незважаючи на всі коливання динаміки злочинності, спостерігається загальна тенденція до її збільшення як за абсолютними показниками, так і щодо чисельності населення. І на цьому фоні здаються явно передчасними оптимістичні заяви деяких посадових осіб правоохоронних органів про ознаки стабілізації та навіть початок перелому у динаміці злочинності – починаючи з 2005 р. фактично кримінальна ситуація продовжує погіршуватися. І якщо вона адекватно не відтворена у статистичних показниках, то це зумовлено низкою обставин: суттєвою лібералізацією покарання і правозастосовної практики загалом; неповним охопленням органами кримінальної юстиції усього масиву правопорушень (органами досудового слідства розслідується менше третини злочинів, які стали їм відомі); високим рівнем латентності, зумовленої не тільки правовою анемією суспільства, але і корупцією у правоохоронних і судових органах.

Друга. Головним плацдармом, на якому розгортаються кримінальні баталії, є економіка, але виявлення злочинів у цій сфері знаходиться на вкрай низькому рівні. Реальні масштаби злочинності у сфері економіки досягли такого рівня, що вона стала визначати характер і напрями реалізації реформ не тільки у сфері економіки, а навіть у системі державного будівництва і правоохоронної діяльності.

Третя. Українська злочинність вже вийшла за межі національних кордонів і завдала відчутного удару по престижу країни та її національній безпеці. Власне кажучи, сьогодні країна вже стоїть перед дилемою: або вона капітулює перед натиском організованої злочинності у сфері економіки та буде жити за законами кримінального співтовариства, або знайде в собі сили змінити ситуацію. Без перебільшення можна стверджувати, що ця проблема вийшла на передній план соціальних сподівань українського суспільства. Потребує суттєвого прояснення, яку модель розвитку суспільства, що на неї продукується крива криміналізації, ми бажемо вибрати, наскільки суспільство спроможне реалізувати антикримінальну модель розвитку. Аналізуючи офіційні статистичні джерела, показники соціально-економічного становища країни, можна спрогнозувати,

що найближчим часом зменшення рівня злочинності у країні не відбудеться. Причини цього, на нашу думку, полягають у недостатній ефективності діяльності правоохоронних органів і всього суспільства щодо запобігання та протидії злочинності у країні [18].

Висновки. Аналіз літератури правового й економічного спрямування, кримінальних справ і законодавства дає підстави для висновку про те, що суспільна небезпечність організованої злочинності для України полягає в її значному впливі на всі аспекти життя суспільства. Криміналітет намагається проникнути в політику і сферу державного управління з метою лобіювання своїх інтересів шляхом підкупу представників влади та посадових осіб, здійснення впливу на перебіг виборів до представницьких органів, провокування міжнародних конфліктів і політичних скандалів, фізичного усунення чи залякування небажаних осіб тощо. Наслідком цього є зростання недовіри людей до здатності держави ефективно захистити їх від протиправних посягань і, як наслідок, зростаюча соціальна пасивність населення. Найбільш серйозну загрозу безпеці держави та суспільства становлять злочинні зв'язки кримінальних елементів із корумпованими посадовими особами в органах влади й управління, державних установах, правоохоронних органах і судах, Збройних Силах і фінансово-банківській сфері, включаючи зовнішньоекономічну діяльність.

У свою чергу, аналіз оглянутих документів загальнодержавного значення змушує автора погодитися з думкою відомих українських вчених В. Голіни та М. Колодяжного [19], які звертають увагу на суттєві недоліки всіх подібних програм, оскільки передбачені ними заходи, як показує вже 30-річна практика їх реалізації, мають загальний, декларативний, поверхневий, формальний, а іноді й нереальний характер. Тому в такому вигляді та за такого підходу ефективність реалізації планових документів у царині запобігання злочинності є мінімальною.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print>.
2. Постанова Верховної Ради України «Про Державну програму боротьби зі злочинністю» від 25 червня 1993 р. № 3325-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-12#Text>.
3. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 липня 1993 р. № 3341-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.
4. Водько М.П. Кримінально-правові аспекти законодавчого регулювання боротьби з організованою злочинністю. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2008. № 4. С. 3–4.
5. Комплексна цільова програма боротьби зі злочинністю на 1996–2000 рр., затверджена Указом Президента України від 17 вересня 1996 р. № 836/96/. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/96#Text>.
6. Комплексна програма профілактики злочинності на 2001–2005 рр., затверджена Указом Президента України від 25 грудня 2000 р. № 1376/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1376/2000#Text>.
7. Комплексна програма профілактики правопорушень на 2007–2009 рр., затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1767. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1767-2006-%D0%BF#Text>
8. Потомська Н.А. Нормативно-правове регулювання профілактики злочинів органами прокуратури та шляхи його вдосконалення. *Право і суспільство*. 2012. № 4. С. 146–149.
9. Концепція Державної правопорушень на період до 2015 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України програми профілактики від 29 вересня 2010 р. № 1911-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1911-2010-%D1%80#Text>.
10. Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 30 листопада 2011 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011-%D1%80#Text>.
11. Обласна цільова комплексна програма профілактики та протидії злочинності у Київській області на 2017–2020 рр. «Безпечна Київщина». URL: koda.gov.ua/.../Proekt-programi-Bezpechna-2Kivshhina.doc.
12. Комплексна програма профілактики та протидії злочинності в місті Ужгород на 2017–2020 рр. URL: http://rada-uzhgorod.gov.ua/web/uploads/sites/2/2017/01/Protydiya_05.01.2017.pdf.
13. Комплексна програма профілактики злочинності на території Семенівської сільської ради на 2017–2020 рр. URL: <http://semenivska-gromada.gov.ua/pro-kompleksnu-programu-profilaktiki-zlochinnosti-na-teritorii-semenivskoi-silskoi-radi-na-20172020-roki-17-45-27-23-08-2017/>.

14. Указ Президента від 16 червня 2015 р. №341/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3412015-19136>.

15. Шадська У. Чи потрібна в Україні стратегія запобігання злочинності. URL: <https://ecpl.com.ua/comments/chy-potribna-v-ukrajini-stratehiya-zapobihannya-zlochynnosti-na-natsionalnomu-ta-mistsevomu-rivnyah/>.

16. Литвинов О.М. Стратегія протидії злочинності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 382.

17. Лунеев В.В. Преступность XX века. Мировые, региональные и российские тенденции / предисл. В.Н. Кудряцева. Москва : НОРМА, 1999. С. 473.

18. Кальман О.Г., Христич І.О. Злочинність в Україні: основні тенденції. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10141/1/Kalman_Xristich_41-56.pdf.

19. Тимчук О.Л. Окремі аспекти стратегії протидії злочинності в Україні та в США. *Право і суспільство*. 2015. № 5 (3). С. 162–168.

УДК 343.82:61(477):340.134

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.3.33>

ЛЕВИЦЬКА Ю.А.

ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ МЕДИЦИНИ: РОЗВИТОК УПРОДОВЖ 29 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Право засуджених на охорону здоров'я та медичну допомогу гарантується як міжнародними стандартами, так і нормами національного права. Упродовж 29 років незалежності України відбувалося активне прийняття змін до законодавства у сфері надання медичної допомоги засудженим. Натомість ці зміни повністю не реалізовані, адже щороку фіксується нова кількість порушень у сфері дотримання прав засуджених. Проблема є актуальною на сучасному етапі розвитку науки, оскільки концепція розвитку держави передбачає пристосування українського законодавства до норм міжнародного права, в т. ч. у сфері пенітенціарної медицини.

Мета статті полягає в аналізі законодавства України у сфері забезпечення охорони здоров'я засуджених із проголошення незалежності до сьогоднішнього та виявлення тих змін, які дійсно наближають національні норми до міжнародних стандартів.

Сформульована мета вимагає використання порівняльно-історичного методу дослідження, аналізу всіх прийнятих змін до законодавства та синтезу отриманих результатів.

Отримані результати свідчать про те, що Україна стоїть на правильному шляху забезпечення права засуджених на медичну допомогу та втілення міжнародних стандартів у власне законодавство, втім, реалізація зазначеного права вимагає вдосконалення. Встановлено, що прийняті зміни у сфері санітарного облаштування, лікування ВІЛ-інфікованих в'язнів, надання медичної допомоги в закладах охорони здоров'я та тенденція до усунення впливу адміністрації установ виконання покарань на лікарів дійсно забезпечують доступність надання медичної допомоги засудженим.

З'ясовано, що створена система закладів охорони здоров'я в установах виконання покарань, хоч і не повністю незалежна, здатна забезпечити ув'язненим реалізацію свого конституційного права на охорону здоров'я. Перспективи подальшого вивчення заявленої проблеми вбачаємо в дослідженні та запозиченні досвіду інших країн на предмет організації системи охорони здоров'я в установах виконання покарань і пошуку нових шляхів імплементації міжнародних стандартів у цій сфері.

Ключові слова: позбавлення волі, права засуджених, охорона здоров'я, медична допомога, установа виконання покарань.

© ЛЕВИЦЬКА Ю.А. – аспірантка кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого)